

VÄRMLAND

ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

OM STUDIEN

Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Värmland. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Värmland.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I VÄRMLAND

Invånare i Värmland konsumerar i genomsnitt 9,09 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen är fjärde högst i landet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Däremot är antalet dryckestillfällen lägre i Värmland än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen 16 procent lägre än i riket i genomsnitt. Intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, är något lägre än rikssnittet. I Värmland uppger 26 procent att de intensivkonsumerat vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

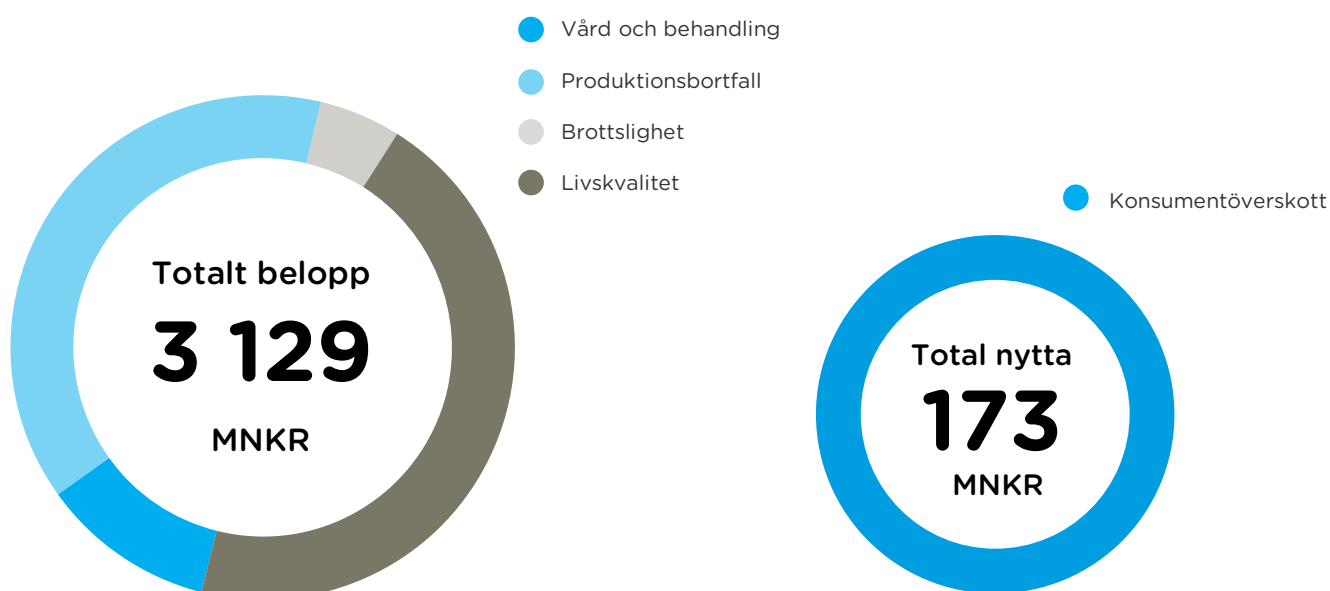
9,09
liter per invånare

26 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Värmland har 10,4 procent av männen och 8,8 procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Andelen är 18 procent lägre för män och fyra procent lägre för kvinnor än genomsnittet. I Värmland uppger 16 procent att de inte dricker alkohol, vilket är detsamma som rikssnittet.

De totala kostnaderna uppgår till 3 129 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 173 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 11 159 kronor, vilket är tolv procent högre än riksgenomsnittet. Nyttorna uppgår till 613 kronor per capita.

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Värmland uppgår till 350 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 248 kronor per invånare i regionen. Det är två procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna består förekommer inom socialtjänsten, vilket ligger i linje med majoriteten av de övriga regionerna. Värmland har relativt låga kostnader per capita inom hälso- och sjukvården, inte minst i primärvården (näst lägst av samtliga regioner).

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

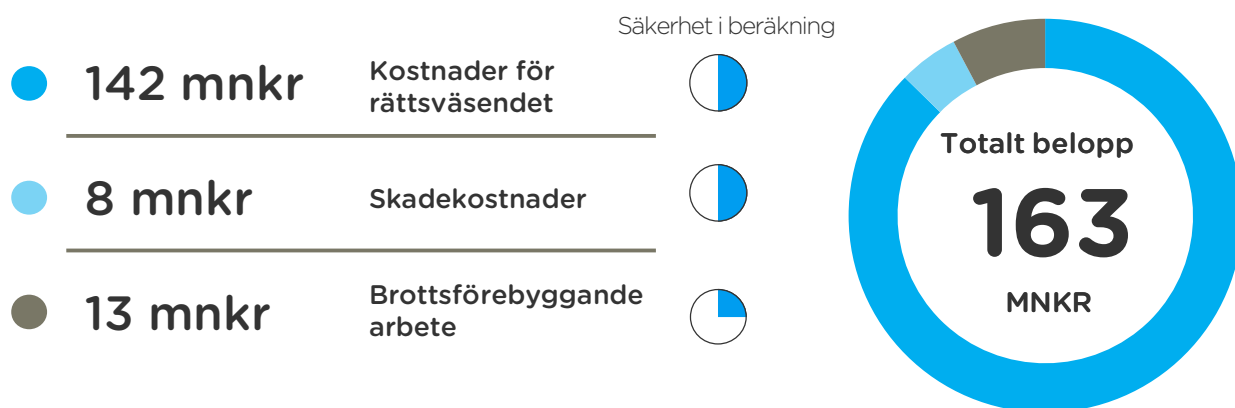
De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Värmland uppgår till 1 212 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 4 323 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är 18 procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Att kostnaderna för produktionsbortfall är högre per invånare i Värmland jämfört med riksgenomsnittet beror på att det skett fler förtida dödsfall per invånare i Värmland än i andra regioner. Antalet alkoholrelaterade dödsfall per capita är näst högst i landet i Värmland. Detta medför i sin tur att kostnaderna för produktionsbortfallet från förtida dödsfall blir högre.

KOSTNADER

Brottslighet

De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottslighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottslighet i Värmland är 163 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 581 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är 18 procent lägre än rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner. Det som särskilt utmärker kostnaderna för alkoholrelaterad brottslighet i Värmland är de låga kostnaderna per invånare för rättsväsendet. Värmland har de lägsta kostnaderna per capita.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

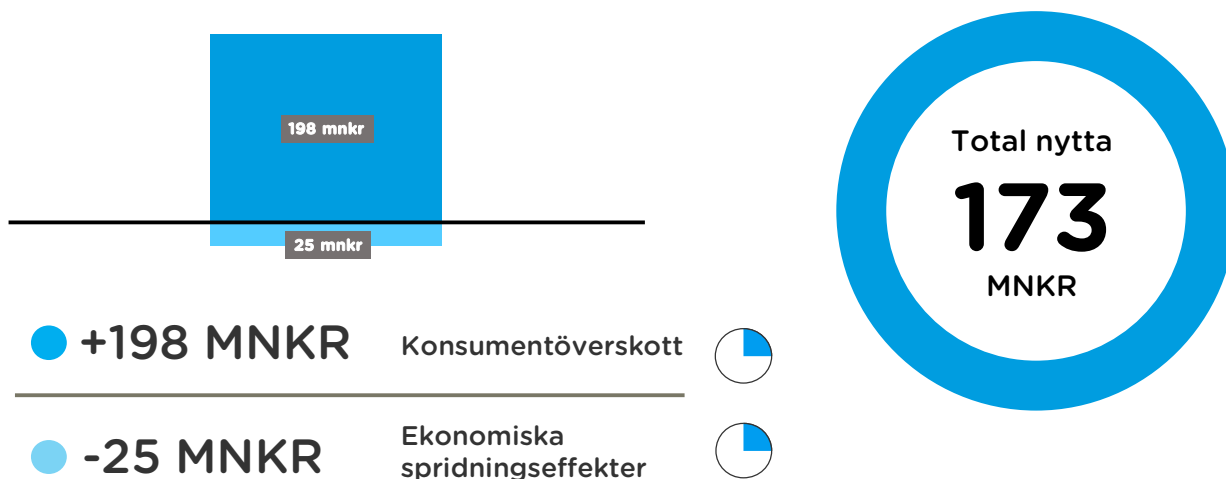
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna för förlorad livskvalitet i Värmland till 1 404 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 5 007 kronor per invånare i regionen. Detta är 16 procent över rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som särskilt utmärker de intangibla kostnaderna i Värmland är lägre livskvalitet av alkoholkonsumtion, där Värmland har den näst högsta regionala kostnaden per invånare.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumentöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Värmland uppgår till cirka 173 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 613 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 20 procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna i Värmland utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Värmlands ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Värmland har en regional strategi för det förebyggande ANDT-arbetet

I Värmland finns en regional strategi för det förebyggande ANDT-arbetet. Strategin beskriver regionala målområden, förslag på lokala åtgärder och indikatorer för hur åtgärderna ska följas upp. Den regionala strategin följer den nationella ANDT-strategins långsiktiga målsättningar. Syftet med den regionala strategin är att den ska ge riktlinjer för regionens aktörer i det ANDT-förebyggande arbetet. Strategin är också en del av "Värmlandsstrategin" och det prioriterade utvecklingsområdet "livskvalitet för alla". Varje år konkretiseras den regionala strategi genom en gemensam verksamhetsplan, där bland annat insatser och ansvarsfördelning ska framgå. Kunskaps- och evidensbaserade metoder framhålls som viktiga för det förebyggande arbetet inom regionen.

Samsyn och samverkan centralt för ett gemensamt arbete

Det ANDT-förebyggande arbetet i Värmland har pågått sedan 1990-talet och involverat aktörer på flera nivåer. Länsstyrelsen samordnar arbetet med den regionala ANDT-strategin som utgångspunkt. Samsyn och samverkan beskrivs som centrala delar för att nå positiva resultat. Företrädare för Region Värmland beskriver att organiseringen av samverkan fungerar väl och är väletablerad.

Länsstyrelsen samordnar, utbildar och stöttar kommunerna i ANDT-arbetet och ansvarar för tillsyn av kommunernas kontroll av serveringstillstånd och åldersgränser. En fungerande samverkan mellan den regionala samordningen och tillsynen lyfts fram som viktig för genomförandet av den regionala ANDT-strategin. Länsstyrelsen arbetar för att förbättra regionala och lokala aktörers samarbete och dialog kring ANDT-frågor. Konkreta förebyggande insatser sker på regional nivå och i kommunerna, där kommunerna kan prioritera insatser utifrån aktuella problembilder.

Länsstyrelsen Värmland. *ANDTS - förebyggande arbete*. <https://www.lansstyrelsen.se/varmland/samhalle/social-hallbarhet/andts/andts---forebyggande-arbete.html>

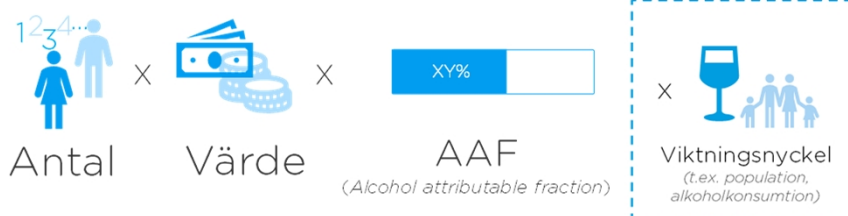
Länsstyrelsen Värmland. 2016. *Strategi för ANDT-förebyggande arbete i Värmland 2017-2021*.

Bildkälla: Marit Gijsberts, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. *antal* sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

